

บทที่ 1

บทนำ

แซมมวล จอห์นสัน (Samuel Johnson) ซึ่งเป็นนักภาษา นักหนังสือพิมพ์ นักประพันธ์และนักวิจารณ์ชาวอังกฤษ ผู้มีชีวิตอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1709–1784 ได้กล่าวข้อความอันน่าทึ่งไว้ประโยคหนึ่งว่า

“ภาษาเป็นเครื่องนุ่มห่มของความคิด”¹

ถ้อยคำของจอห์นสัน แม้จะกล่าวเอาไว้อาว 200 ปีที่ผ่านมา แต่ยังคงเป็นความจริงที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ความจริงที่ว่านั่นก็คือ ภาษาย่อมเป็นเครื่องสะท้อนความคิดอ่านของคนเราไม่ว่าจะพูดหรือจะเขียน เราจะต้องใช้ภาษาเป็นสื่อเพื่อบอกสิ่งที่ต้องการให้ผู้อื่นได้เข้าใจหรือได้รับทราบ “สิ่งที่ต้องการ” นี้ ได้แก่ความคิดที่เราส่งออกไป บางทีก็เรียกว่าสาร (Message) หรือเรื่องราวข่าวสารต่าง ๆ (Informations) ซึ่งอาจจะเป็นข้อเท็จจริง เหตุผล รวมทั้งอารมณ์ความรู้สึก ความเชื่อ ความเห็น หรือความปรารถนาต่าง ๆ หากเราไม่มีภาษาเพื่อเป็นสื่อความคิดออกมา คงทำให้มนุษย์เรายุ่งยากสับสนในการสื่อสารไม่น้อย ทศนะของจอห์นสันยังคงเป็นที่ยอมรับของนักภาษาศาสตร์ส่วนใหญ่ในปัจจุบัน รวมทั้งนักปรัชญาทั่วไปที่เชื่อในสมมุติฐานที่ว่า ภาษาเป็นสื่อกลางสำหรับส่งผ่านหรือถ่ายทอดความคิด²

นอกจากทศนะที่เห็นว่าภาษาเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความคิด ยังมีทศนะอื่น ๆ ที่เห็นแตกต่างกันออกไปอีก อย่างเช่น นักภาษาศาสตร์บางคนกลับมีความเห็นว่า ภาษาเป็นเครื่องกำหนดความคิด³ นั่นคือ ภาษามีอิทธิพลต่อความคิดของคนเรา กับทั้งยังมีอิทธิพลต่อการรับรู้และพฤติกรรมต่าง ๆ อีกด้วย

¹ Herbert S. Zim, “Language” Our Wonderful World an encyclopedic anthology for the entire family, Vol. 18, New York : Grolier Incorporated, 1968, p.267.

² John C. Condon, Jr., Semantics and Communication, New York: Macmillan Publishing Co. Inc., 1975, p.27.

³ ibid.

ความเห็นทั้งสองทัศนะนี้ ต่างก็มองความสำคัญของภาษาที่เกี่ยวข้องกับความคิดคนละแง่ กล่าวคือ ทัศนะแรกมองความสัมพันธ์ของภาษาในแง่ของการส่งออก คือจากตัวผู้พูดหรือผู้เขียน ส่วนทัศนะหลังมองความสัมพันธ์ของภาษาในแง่ของผู้รับคือผู้ฟังหรือผู้อ่าน จึงเห็นได้ว่า ไม่ว่าเราจะมองภาษาในแง่ใดก็ตาม ภาษากับความคิดเป็นสิ่งที่แยกจากกันไม่ออกภาษากับความคิดจึงเปรียบเหมือนกับพี่น้องฝาแฝดที่ต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ดังวลีของฮายากาวา (S.I. Hayakawa) ที่ว่า “ภาษาช่วยกำหนดความคิด และความคิดเป็นสิ่งกำหนดภาษา” นั่นคือ ภาษามีอิทธิพลต่อความคิดของคนเรา และเมื่อเราต้องการให้ผู้อื่นทราบความคิดของเรา ก็ต้องกำหนดหรือจัดระเบียบของภาษาแทนความคิดที่ต้องการส่งออกไป การฟังพิจารณาสัมพันธ์กันระหว่างภาษากับความคิด อุปมาคล้ายกับปฏิมาสองรูปที่ต่างทำหน้าที่เป็นนายช่างแกะสลักทำงานให้อีกฝ่ายหนึ่ง เป็นการช่วยเหลือประสานประโยชน์ต่อกัน ดังรูปข้างล่าง

ภาษาช่วยกำหนดความคิด และความคิดช่วยกำหนดภาษา

ภาพจากหนังสือ *Language in Thought and Action* ของ S.I. Hayakawa หน้า 146

ภาษานอกจากเป็นเครื่องสะท้อนความคิด และมีอิทธิพลต่อความคิดของคนเราแล้ว แอลเฟรด คอรัซิปสกี (Alfred Korzyski) ผู้เป็นนักคิดคนสำคัญชาวรัสเซีย ซึ่งมีชีวิตอยู่ระหว่างปี ค.ศ. 1877–1950 เชื่อว่า ภาษาไม่เพียงแต่มีอิทธิพลต่อความคิดของคนเราเท่านั้น แต่ยังมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมทุกอย่างของคนเราด้วย⁴ ความเห็นของคอรัซิปสกีก็ดูเหมือนกับว่า คนเราเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใด ๆ ล้วนเกิดจากอำนาจของภาษาเป็นสิ่งกระตุ้นหรือเป็นสิ่งเร้าทั้งสิ้น ความเชื่อเช่น

⁴ S.I. Hayakawa, *Language in Thought and Action*, New York : Harcourt Brace Jovanovich, Inc., 1972, p.146.

⁵ John C. Condon, Jr., *op.cit.*, p.28.

นี้แม้ว่าค่อนข้างจะสุดโต่ง ที่ให้ความสำคัญของภาษาในฐานะที่มีอำนาจเหนือพฤติกรรมทั้งปวง แต่เป็นทัศนะที่เป็นจริงอยู่ไม่น้อย เพราะมีพฤติกรรมหลายอย่างในชีวิตของคนเราซึ่งเกิดจากภาษาเป็นสิ่งกระตุ้น ขอให้ดูตัวอย่างจากเรื่องสมมุติต่อไปนี้ เป็นอุทาหรณ์สักเรื่องหนึ่ง

ชายผู้หนึ่งกับลูกชายของเขาเดินทางจากบ้านเพื่อไปตลาดทั้งสองได้พาลาของเขาไปด้วยโดยทั้งสองเดินขนานข้างลาคคนละข้าง ในขณะที่เดินกันไปเช่นนั้น มีชายชาวชนบทคนหนึ่งเดินสวนทางมา ได้เอ่ยแก่สองพ่อลูกว่า “เออ เจ้าพ่อลูกนี่ช่างโง่แท้ ๆ ลาน่ะเขามีไว้สำหรับขี่ทำไมจึงไม่ขี่?”

โดยเหตุนี้ ชายผู้พ่อจึงอุ้มลูกชายของเขาให้ขึ้นนั่งบนหลังลาแล้วเดินทางกันต่อไป แต่ต่อมาไม่ช้าทั้งสองก็ผ่านชายกลุ่มหนึ่ง คนหนึ่งในจำนวนนั้นเอ่ยขึ้นว่า “ดูเจ้าเด็กน้อยสันดานขี่เกี่ยเจ้านั้นซี ปล่อยให้พ่อเดินในขณะที่ตัวเองขี่ลา”

ฉะนั้นชายผู้พ่อจึงบอกให้ลูกของเขาลงจากหลังลา แล้วตัวเขาขึ้นขี่แทน แต่ต่อมาอีกไม่ช้า สองพ่อลูกก็สวนทางกับหญิงสองคน แล้วได้ยื่นคนหนึ่งพูดกับอีกคนหนึ่งว่า “เจ้าขรวิ้นช่างขี่เกี่ยเจ้อย่างน่าละอายเหลือเกิน ตัวเองขี่ลาเอาสบาย ปล่อยให้ลูกตัวเล็ก ๆ เดิน”

เมื่อได้ยินเข้าเช่นนั้น ชายผู้พ่อก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร แต่แล้วในที่สุดเขาก็อุ้มลูกของเขาขึ้นนั่งข้างหน้าขี่ลาด้วยกันทั้งสองคนเสียเลย คราวนี้สองพ่อลูกเข้าไปสู่อู่ในเมือง พวกชาวเมืองต่างพากันหัวเราะอย่างรู้สีกัน และชี้มือมาทางพ่อลูกและลา ชายผู้พ่อหยุดแล้วถามพวกชาวเมืองเหล่านั้นว่า หัวเราะขันอะไรกัน พวกนั้นตอบว่า “แกไม่ละอายตัวเองบ้างดอกหรือ ที่แกทำทารุณกับลาของแก โดยขึ้นไปขี่บนหลังมันทั้งพ่อทั้งลูก ซึ่งหนักเกินไป”

สองพ่อลูกจึงลงจากหลังลา และพยายามคิดที่จะทำอย่างไรต่อไป ทั้งสองช่วยกันคิดแล้วคิดอีก ที่จะทำให้อู้งานทั้งหลาย ในที่สุดตกลงใจหาไม้ที่มีขนาดเหมาะสมอันหนึ่งใช้เป็นไม้คาน แล้วก็ช่วยกันมัดขาลังต่อขาหลัง และขาน้ำต่อขาน้ำของลาให้ติดกัน แล้วเอาไม้ที่หามานั้นสอดเข้าไป ยกปลายไม้คานละข้างขึ้นพาดบนบ่า ช่วยกันหามลาเดินกันไปในท่ามกลางเสียงหัวเราะเสหาของผู้ที่ได้พบเห็น กระทั่งมาถึงสะพานซึ่งทอดข้ามลำคลองไปสู่ย่านตลาด เผอิญเท้าหลังข้างหนึ่งของลา ซึ่งอยู่ทางด้านเจ้าหนูผู้สูง หลุดเป็นอิสระ มันจึงเอาเท้าข้างนั้นแกว่งเตะเจ้าหนู เพื่อให้วางมันลง ในการที่มันแกว่งเท้าเตะนั้น เป็นเหตุให้มันพลัดตกลงไปในคลอง และเมื่อทำหน้าที่ทั้งสองของมันยังผูกติดกันอยู่ มันจึงจมน้ำตาย

“นั่นเป็นบทเรียนสำหรับเจ้าละ” ชายชราผู้หนึ่งซึ่งเดินตามหลังมาบอก
“การที่เจ้าจะทำให้ถูกใจคนทุกคนนั้น ผลที่สุดเจ้าจะไม่ได้ ทำให้ถูกใจใครเลย แม้แต่แก้ตัว
ของเจ้าเอง”⁶

จากตัวอย่างนิทานเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่า ชายเจ้าของลาเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมหลายครั้ง
ตามอำนาจของภาษาคือคำพูดของผู้ที่ได้พบปะกันตน จนในที่สุดทำให้ตนเองเสียประโยชน์จากสิ่ง
ที่ควรได้รับ (โดยนิทานเรื่องนี้ได้ทั้งความคิดสำคัญหรือสาระเอาไว้ในตอนจบ ซึ่งเป็นคำพูดของ
ชายชรา) นี่เป็นตัวอย่างจากเรื่องสมมุติ ที่แสดงถึงอำนาจของภาษาที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติ-
กรรม และแม้ในชีวิตจริง เราอาจสังเกตพฤติกรรมหลายอย่างซึ่งเกิดขึ้น โดยมีภาษาเป็นสิ่งกระตุ้น
หรือสิ่งเร้า เช่น บางคนทำร้ายผู้อื่นเมื่อตนเองถูกตำหนิ บางคนเกลียดชังผู้อื่นเมื่อตนถูกนิทา
บางคนโกรธผู้อื่นเมื่อฟังคำพูดที่ไม่สบอารมณ์ บางคนทำความดีหรือยอมเสียสละ เมื่อได้รับคำชมหรือ
คำขอร้องที่มีเหตุผล ฯลฯ ลักษณะเช่นนี้เป็นลักษณะการสื่อสารตามทัศนะของนักจิตวิทยา ที่
เห็นว่า “การสื่อสารคือการโต้ตอบหรือตอบสนองของสิ่งมีชีวิตที่เกิดขึ้นหลังจากที่ได้รับสิ่งเร้า
หรือการกระตุ้น”⁷ ตามนัยนี้ ภาษาคือสิ่งเร้า และพฤติกรรมที่เกิดขึ้นหลังจากที่รับรู้ภาษาคือการตอบ
สนองต่อสิ่งเร้า ซึ่งเป็นการสื่อสารที่สมบูรณ์แบบตามความเห็นของนักจิตวิทยา

จากความเห็นของคอร์ชุปสกีที่ว่า ภาษาเมื่ออิทธิพลต่อพฤติกรรมของคนนั้น ฮายากาวาได้
ให้ความเห็นในเชิงสนับสนุนว่า อำนาจของภาษาที่มีต่อคนเรานั้นมีอยู่มากและนับเป็นสิ่งมหัศจรรย์
เพราะมันสามารถเรียกร้องชักจูงให้คนจำนวนมากลุกฮือขึ้นเดินขบวนบนท้องถนนได้ สามารถปลุก
เร้าให้คนอีกกลุ่มหนึ่งขว้างปาก้อนหินใส่ผู้เดินขบวน ถ้อยคำบางคำในภาษาที่มีความหมายเพียงผิวเผิน
เมื่อใช้ในภาษาร้อยแก้วแต่กลับมีอำนาจภาพเพิ่มความหมายอันลึกซึ้ง เมื่อใช้เป็นบทประพันธ์ร้อยกรอง
ถ้อยคำบางคำมีลักษณะง่าย ๆ ชัดเจน แต่บางครั้งก็สร้างปริศนาและความมุ่งงงต่อผู้อื่น และด้วยถ้อย
คำภาษานี้แหละที่คนเราสร้างหลุมพรางปกปิดเจตนาอันชั่วร้ายหรือพฤติกรรมที่เลวที่สุดไว้อีก
ด้วย” ความเห็นของฮายากาวาสอดคล้องกับทัศนะของลัทธิเต๋าที่กล่าวว่า “ภาษาเป็นเครื่องมือที่มี

⁶ยศ วัชรเสถียร นิทานอีสป (แปลจาก *The Fables of Aesop* ของ Joseph Jacobs) พระนคร : แพรวพิทยา 2505
หน้า 94-97.

⁷Randall P. Harrison, *Beyond Words*, Englewood Cliffs, New Jersey : Prentice-Hall, Inc. 1974, p.30.

⁸S.I. Hayakawa. *op. cit.*, p.VII.

อิทธิพลอย่างมาก ในระบบความรู้ความคิดของมนุษย์ เป็นความจริงที่ว่าเท่าที่เป็นอยู่ เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ภาษาเป็นสิ่งที่มีความจำเป็นและให้ประโยชน์แก่นมนุษย์อย่างมากในการติดต่อสัมพันธ์กันในชีวิตประจำวัน แต่ภาษาก็เป็นสื่อที่เลวมากในการสะท้อนให้เห็นความจริง ภาษาเป็นเครื่องมือที่สามารถสะท้อนความจริงออกมาได้เพียงเล็กน้อย ๆ ไม่เต็มส่วน แม้กระนั้นมนุษย์ก็ยังยึดติดอยู่กับภาษาและเหตุผล ดังประหนึ่งว่ามันได้กลายเป็นตัวสัจจะไปเสียเอง ภาษาและเหตุผลได้กลายเป็นตัวอุปสรรคที่ยิ่งใหญ่ อันปิดกั้นมิให้เราเข้าถึงสัจจะและความเป็นมนุษย์ที่แท้⁹ ความบิดเบือนของภาษาซึ่งก่อให้เกิดความหลงผิดนั้น พระธรรมกถึกได้เตือนให้เราตระหนักว่า “มนุษย์ฉลาดในการปรับปรุงภาษาไม่เพียงแต่จะให้ฟังรื่นหู และประทับใจผู้ฟังเท่านั้น ยังประสงค์จะให้ถ้อยคำที่ปรุงแต่งนั้นเป็นที่ซ่อนเร้นเจตนาหรือความมุ่งหมายผลประโยชน์ไว้ให้สนิทแนบเนียนด้วย ฉะนั้น ยิ่งพูดไพเราะจับใจมาก ขึ้นเท่าไร ก็ยิ่งมีความซับซ้อนยุ่งยากวางใจยากเท่านั้น ข้อพิสดารในเรื่องนี้จะเห็นได้จากคำพูดของผู้ที่มีการศึกษา เช่น คำพูดของนักการทูต ของทนายความ ของนักไขว้เขว ฯลฯ”¹⁰

หลุมพรางของภาษาที่เกิดขึ้นตามความเห็นของดังกล่าวมาข้างต้นนี้ มักจะกลับมาเล่นตลกกับมนุษย์เราได้เสมอไม่ว่าเวลาใดก็เวลาหนึ่ง และนี่เป็นตัวอย่างหนึ่งที่เกิดจากหลุมพรางของภาษามีชายสี่ระยะล้านคนหนึ่ง เป็นคนใจน้อย มีลูกสาวสวยมาก และแถมเป็นช่างไม้ฝีมือดี ได้ต่อแถวขึ้นเล่มหนึ่งสวยงาม ใครได้เห็นก็ชมเชย จนกิตติศัพท์ลือไปถึงหูเจ้าเมืองเข้า ก็มีความอยากได้และเจ้าเมืองคนนี้มีทาสผู้ชายอยู่สามคน คนที่หนึ่งเป็นคนชอบเสพสุรายามาและวางโคทา เรื่องคนที่สองเป็นคนสูบฝิ่นแต่ขยันขันแข็งต่อกรงาน คนที่สามสูบกัญชาและเกียจคร้าน เจ้าเมืองอยากจะได้แถวขึ้นวัวคู่หนึ่ง โดยไม่อยากจะเสียเงินทองด้วย จึงเรียกคนใช้ทั้งสามเข้ามา แข่งความประสงค์ให้ทราบว่าจะถ้าคนใดสามารถไปเอาแถวขึ้นและวัวคู่หนึ่งมาได้ โดยไม่ต้องเสียเงิน จะปล่อยให้เป็นไทแก่ตัว ทาสผู้ชายทั้งสาม จึงกันรับอาสาจะไม่เอาแถวขึ้นมาให้เจ้าเมืองโดยไม่ต้องเสียเงิน ต้องทุ่มเถียงแก่งแย่งไม่ตกลงกันได้ เจ้าเมืองจึงต้องตัดสินให้จับฉลากกัน ชายคนเมาเหล้าโชคดีได้ไปเอาก่อน ก่อนออกจากจวนเจ้าเมืองก็เสพสุรายามา พอไปถึงก็ขู่ตะคอกชายสี่ระยะล้านว่า “ไม่ว่าเจ้าหัวล้าน เจ้าเมืองจะให้เข้ามาเอาแถวขึ้นจะให้หรือไม่ให้” ว่าแล้วก็ตรงเข้าไปจะแก้วมาเทียมแถวขึ้นชายสี่ระยะล้านไม่ยอม เกิดทุ่มเถียงทะเลาะวิวาททุบตีกับชายคนเมาสุราสู้ไม่ได้ ต้องหนีไปแจ้งให้เจ้าเมืองทราบ

⁹ พจนานุกรมสันติ วิถีแห่งเต๋า พระนคร : เกล็ดไทย, 2521 หน้า 33.

¹⁰ พุทธศาสนิก ภิภุปัญญานันตะ และภิกษุโพธิ์แสนยานุภาพ หัวใจของศีลกับศีลในวรรณคดี พระนคร : ธรรมบุชา,

เจ้าเมืองก็ไม่ว่าอะไร จึงใช้คนสูบฝิ่นไป ก่อนออกจากจวนเจ้าเมือง ชายผู้นี้สูบฝิ่นเสียจนเมา พอไปถึงก็เข้าออกฉ้อฉลจะขอเอาเกวียนไปให้เจ้าเมือง พยายามพูดจาหวานล่อมอยู่ตั้งแต่บ่ายไปจนถึงเที่ยงคืนก็ไม่ได้ ชายสี่ระยะลั่นทอนราคาไม่ได้ก็โล่กลับไป เจ้าเมืองก็ไม่ว่าอะไร รุ่งเช้าก็ให้คนสูบกัญชาให้ไปเอาเกวียนมาให้ได้ ก่อนออกจากจวนเจ้าเมือง ชายคนนี้สูบกัญชาเสียจนเมา และเดินคิดหาเส้นทาง จะพูดหลอกเอาเกวียนให้ได้ พอไปถึงก็เห็นชายสี่ระยะลั่นกำลังนั่งขัดถูกเกวียนอยู่ ก็ตรงเข้าไปทัก มือไหวแล้วพูดว่า “พ่อผมดกปกไพล่ เกวียนนี้พ่อจะขายราคาเท่าไร” ชายสี่ระยะลั่นชอบใจ ตอบว่า “ถูกพูดถูก เกวียนกับวัวทั้งคู่พ่อยกให้ก็ได้” ว่าแล้วก็ถูกไปจับวัวเทียมเกวียนมาให้ ชายคนสูบกัญชาก็ขี่เกวียนกลับมาถึงกลางทาง พอดีสวนทางกับลูกสาวชายสี่ระยะลั่นเจ้าของเกวียนซึ่งไปตลาด กลับมา จึงร้องถามไปว่า “ตัวเจ้ากัญชา ทำไมไปขโมยเกวียนวัวของพ่อเข้ามา” ชายคนสูบกัญชาตอบว่า “กูไม่ได้ขโมย อ้ายหัวล้านให้กูมา” ว่าแล้วก็ขับเกวียนเลยไป ฝ่ายลูกสาวชายสี่ระยะลั่นเจ้าของเกวียน พอไปถึงบ้านก็ตรงไปบอกพ่อว่า “เมื่อที่หนูพบเจ้ากัญชาคนนี้ เจ้าเมืองขับเกวียนของพ่อไป หนูถามมัน มันบอกว่า อ้ายหัวล้านให้มัน” ชายสี่ระยะลั่นได้ยินเท่านั้น ก็โกรธจนตัวสั่น วิ่งเข้าไปในห้องฉวยเอาปฏักด้ามทองคำออกมาตั้งใจว่าถ้าตามไปทัน ก็จะแทงเสียให้ตายออกจากบ้านก็วิ่งไปตามทางเกวียน ฝ่ายเจ้ากัญชาเมื่อลูกสาวชายสี่ระยะลั่นเลยไปแล้วก็ค่อยขับเกวียนมาตามสบายไม่รีบร้อนอะไร หันมาเห็นชายสี่ระยะลั่นถือปฏักวิ่งตามมา ก็หยุดเกวียนรอท่าพอชายสี่ระยะลั่นวิ่งมาก็ถามว่า “พ่อผมดกปกหลัง จะวิ่งเช่มาหาลูกทำไม” ชายสี่ระยะลั่นทักโกรธทันที ตอบว่า “ถูกพูดถูกต้อง ลูกยังลืมปฏักด้ามทองพ่อจึงตามเอามาให้” แล้วเดิมอ้อมย้อนกลับไปบ้านด้วยความเบิกบานใจ ฝ่ายเจ้ากัญชาเมื่อได้ปฏักด้ามทองแล้ว รีบขับเกวียนไปมอบให้เจ้าเมือง ได้รับคำยกย่องชมเชยและรางวัลเป็นอันมาก กลับได้รับการปลดปล่อยจากการเป็นทาสให้เป็นไทแก่ตัวตั้งสัญญาไว้¹¹

เมื่ออ่านตัวอย่างเรื่องนี้แล้ว คงจะคิดกันไปต่าง ๆ นานาตามประสบการณ์และความรู้สึกส่วนตัวได้หลายแง่หลายมุม แต่ประเด็นที่ต้องการยกมาแสดงให้เห็นคือ ชายแก่หัวล้านซึ่งตกเป็นเหยื่อหลุมพรางของภาษา ออกจะเป็นผู้ที่นำได้รับความสังเวชและความเห็นใจมากกว่าผู้อื่นจากนิทานเรื่องนี้ และแม้ในชีวิตจริง ผู้ที่ได้รับเคราะห์กรรมเยี่ยงชายแก่หัวล้านในนิทานก็มีอยู่จำนวนมากมาย ภาษาจึงทำให้เราสมหวังและผิดหวังได้เสมอ อย่างที่ เดตัน (Deighton) กล่าวว่า

¹¹ กรมศิลปากร (รวบรวม) นิทานชาวบ้าน. พระนคร : ศิลปบรรณาการ, 2514, หน้า 113, 116

“ถ้อยคำทำให้ท่านหัวเราะ ทำให้ท่านร้องไห้ มันสามารถทำร้ายท่านให้เจ็บปวดเหมือนกับ ถูกตบหรือถูกตี ถ้อยคำอาจทำให้ท่านพลาดพลั้ง ทำให้ท่านยุ่งเหยิง ทำให้ท่านตระกะกำล้าปาก มันอาจเป็นเหตุทำให้ท่านเกิดความผิดพลาดขึ้นได้ ในทางตรงข้าม ถ้อยคำอาจจะช่วยเหลือท่าน ทำให้ท่านมีเพื่อน ถ้อยคำช่วยทำให้ท่านเข้าใจว่าอะไรเป็นอะไร ท่านสามารถใช้ถ้อยคำช่วยเหลือคนอื่น ๆ และสามารถใช้มันเมื่ออยากได้สิ่งที่ต้องการ”¹²

ดังนั้น การเข้าใจว่าคนเรารับรู้ความหมายและตอบสนองต่อภาษาที่เราอ่านหรือสื่อความหมายอย่างไรในลักษณะใดบ้าง มีหลุมพรางหรือข้อขัดข้องอะไรที่เกิดจากภาษา ซึ่งเป็นจุดก่อให้เกิด ปัญหาและสื่อความหมายผิดพลาด เหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องน่าสนใจที่ควรศึกษา ในหนังสือเล่มนี้ พยายามกล่าวถึงเรื่องเหล่านี้ แต่อาจจะไม่ครอบคลุมประเด็นต่าง ๆ ที่น่ารู้หมดทุกเรื่องได้ ถึงอย่างไร ก็ตามในเนื้อหาหนังสือเล่มนี้ ได้พยายามตอบปัญหาบางเรื่องที่คิดว่ามีประโยชน์ต่อนักศึกษาที่สนใจ เรื่องเหล่านี้ โดยแบ่งเนื้อหาสำคัญออกเป็น 3 ภาคดังนี้

ภาคที่ 1 กล่าวถึงกิจกรรมการค้นหาคำความหมายในลักษณะต่าง ๆ กัน และชี้ให้เห็นว่า การอ่านตัวหนังสือเป็นการค้นหาคำความหมายที่สำคัญเพียงใด แล้วกล่าวถึงการรับรู้และเข้าใจความหมาย ซึ่งมีมโนทัศน์ (concept) เป็นส่วนสำคัญของกระบวนการนี้ ในภาคนี้จะพยายามชี้ให้เห็นว่าคนเราใช้มโนทัศน์เพื่อรับรู้ความหมาย และตอบสนองต่อความหมายได้อย่างไร รวมทั้งมีเงื่อนไขอะไรบ้างที่จะช่วยให้เราเข้าใจความหมายได้อีก นอกจากนี้ยังแนะนำการเดาคำความหมายในข้อความและการคาดคะเนความหมายของผู้เขียน ซึ่งจะช่วยให้รับรู้และเข้าใจความหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ภาพที่ 2 กล่าวถึงการสื่อความคิดหรือสื่อความหมายของภาษาในลักษณะต่าง ๆ กัน 3 ลักษณะคือ การสื่อเพื่อบอกข้อเท็จจริง การสื่อเพื่อบอกความเชื่อ ความเห็นและการสื่อในลักษณะการเปรียบเทียบ การสื่อความคิดทั้ง 3 ลักษณะนี้มีจุดประสงค์และกลวิธีที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งจะชี้แจงให้เห็นอย่างชัดเจน พร้อมทั้งเสนอแนะการตอบสนองและหลุมพรางหรืออุปสรรคหรือข้อผิดพลาดบางประการที่เกิดจากการใช้ภาษาสื่อความหมายในแต่ละแบบด้วย

¹² Lee Deighton, *Vocabulary*, Chicago : Beckley-Card Company, 1960, pp.1-2.

ภาคที่ 3 กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมโนทัศน์กับภาษาหรือข้อความของผู้เขียนและผู้
ผู้อ่านรับรู้หรือตอบสนองมโนทัศน์ของผู้เขียนซึ่งส่งผ่านภาษาที่เขาใช้อย่างไร เนื้อหาในส่วนนี้
นอกจากช่วยให้เราเข้าใจมโนทัศน์ของผู้เขียนจากภาษาของเขาแล้ว ยังช่วยให้เราสามารถประเมิน
มโนทัศน์ของผู้เขียนจากภาษาหรือข้อความที่เขาใช้อีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในข้อความที่มีลักษณะ
เป็นการนิยาม (definition) และข้อความเกี่ยวกับการใช้เหตุผล (argument)